

Studieteksten

Je gaat op zoek naar informatie.

Vraag je dan altijd af of je kunt gebruiken wat je leest.

Wat zoek je? Past de tekst bij je vraag?

Kijk of het boek of verhaal **bruikbaar** is. De tekst moet bij het doel van je zoektocht passen. Er moet in staan wat je wilde weten.

Een tekst kan informatief zijn, maar er kan ook iemands mening in staan.

Een **mening** is dat wat je van iets of iemand vindt. Het is een opvatting, een oordeel, een opinie. Je kunt je mening ergens over geven, dan zeg je dus wat je ervan vindt, hoe je over iets denkt.

Een **feit** is iets wat echt waar is, of iets wat echt gebeurd is.

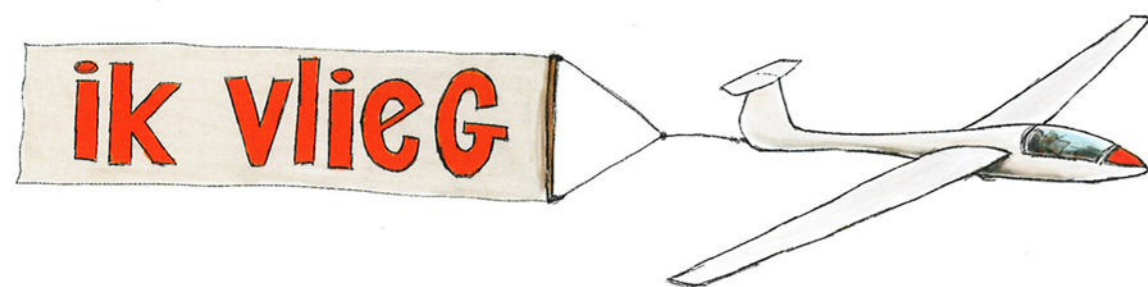
Feiten kun je niet veranderen. Zó is het. Dát is er gebeurd.

Een feit, iets wat gebeurd is, kan ook een oorzaak en een gevolg hebben.

De **oorzaak** is datgene waardoor het gekomen is. Een oorzaak heeft altijd een gevolg. Het **gevolg** is iets wat vanzelf gebeurt, doordat er eerst iets anders is gebeurd.

Moderne zweefvliegtuigen zijn gemaakt van kunststof. Je kunt starten met behulp van een lier. Maar je kunt ook door een ander vliegtuig omhoog getrokken worden. Met zweefvliegtuigen kun je enorme afstanden afleggen en uren in de lucht blijven.

Deze tekst vertelt ons dingen die echt waar zijn, de tekst omschrijft dus feiten. Als er verteld was hoe heerlijk het is om te vliegen, dan was er sprake geweest van een mening. Niet iedereen vindt vliegen immers heerlijk, dat is de mening van de schrijver.

Naast feiten en meningen kennen we ook reclameboodschappen.

Een **reclameboodschap** prijst een artikel, dienst of bedrijf aan, om mensen over te halen het te kopen of er gebruik van te maken. Een reclame zegt dus dat iets heel leuk of goed is. De reclamemaker hoopt dat mensen het dan gaan kopen.

Een reclameboodschap bevat meestal eenzijdige informatie. De halve waarheid. Wat weer iets anders is dan leugens, want dat mag niet in reclame.

In deze reclametekst wordt het Tropenmuseum aangeprezen als een van de mooiste gebouwen van Amsterdam. Geen leugens, maar wel een beetje eenzijdige informatie.

Het Tropenmuseum bevindt zich in een van de mooiste oude gebouwen van Amsterdam. Er zijn acht tentoonstellingen over het dagelijkse leven in de tropen en subtropische gebieden. Er zijn ook wisselende tentoonstellingen met zowel modern als ouderwets beeldmateriaal. Het museum is onderdeel van het *Nederlands Instituut voor de Tropen*. Het is ook een geweldig museum voor kinderen.

Een tekst geeft ook nogal eens een conclusie weer. Een **conclusie** is een gevolgtrekking, dat wat je ergens uit opmaakt.

Het land waar je naar toe reist, heeft een landklimaat: de nachten zijn koud, maar overdag wordt het er behoorlijk warm. Conclusie: Je hebt dus twee soorten kleding nodig.

Dat je beter twee soorten kleding mee kunt nemen is dus een conclusie die je trekt als je leest dat een land een klimaat heeft met koude nachten en warme dagen.

Het is verstandig om niet gelijk alles wat geschreven staat voor waar aan te nemen. Veel dingen die geschreven worden, zijn helemaal niet zeker. Probeer dus kritisch te blijven kijken naar informatie. Klopt het wel wat er staat?

Mening: dat wat je van iets of iemand vindt.

Feit: iets wat echt waar is, wat echt gebeurd is.

Oorzaak: datgene waardoor iets komt, iets wat gevolgen heeft.

Gevolg: iets wat vanzelf gebeurt, doordat er eerst iets anders is gebeurd.

Conclusie: gevolgtrekking, dat wat je ergens uit opmaakt.

Bruikbaarheid van een tekst: vind je de informatie die je zoekt? Dan is de tekst bruikbaar.

Reclameboodschap: aanprijzing van iets.

Zweefvliegen

Een van de vele soorten insecten die we kennen, zijn zweefvliegen. In Nederland komen wel 328 verschillende soorten zweefvliegen voor.

Veel zweefvliegen hebben dezelfde felle kleuren, patronen of lichaamsbehaaring als wespen of bijen. Daardoor lijken zweefvliegen gevaarlijk.

Ze zien er een beetje eng uit. Dat vinden sommige mensen althans. Ze zijn bang dat zweefvliegen zullen steken. Zweefvliegen hebben geen angel zoals wespen, bijen of hommels. Ze kunnen dus niet steken en zijn geheel ongevaarlijk.

Oorzaak

Mening

Conclusie

Feit

Gevolg

GEBRUIK HIERBIJ WERKBOEK BLZ. 10

Bron 1 (opgave 1 - 4)

Tekst 1

De eerste mens die echt ging vliegen was Otto Lilienthal. Hij ontwierp allerlei heel bijzondere vliegtuigstellen en sprong daarmee van een berg om ze te testen. Lilienthal was de eerste vliegende mens en de uitvinder van het vliegtuig. Helaas was hij ook een van eerste slachtoffers van een vliegtuigongeluk. In 1896 stortte hij neer en overleed. Hierna kwam de ontwikkeling van de luchtvaart snel op gang. In 1903 maakten de broertjes Wright hun eerste geslaagde vlucht met een motorvliegtuig.

Tekst 2

Als een vliegtuig allang verdwenen is, zie je vaak nog witte strepen in de lucht. Die strepen heten ook wel 'condensstrepen'. Hoe komt dat?

Het meeste wat je ziet is... water! Het vliegtuig verbrandt kerosine. Daarbij komen o.a. CO₂ en roet vrij, en... heel veel waterdamp. In de lucht ziet dat er wit uit. Net als wolken, want dat zijn ook een heleboel kleine waterdeeltjes bij elkaar. Als de lucht heel erg droog is, verdampt het water snel en verdwijnen de strepen ook snel. Is de lucht waarin het vliegtuig vliegt erg vochtig, dan blijven de strepen veel langer zichtbaar.

Tekst 3

In museum *De Vliegende Baron* is van alles te vinden over vliegen en vliegtuigen. Er is te zien hoe de eerste vliegtuigen gebouwd werden, met een soort grote vleugels die aan de armen gebonden werden. Zo vielen er heel wat uitvinders van een dak en braken hun benen.

Ook andere manieren van in de lucht blijven zijn in *De Vliegende Baron* tentoongesteld. Spectaculair is wel de heteluchtballon waarin, aan een touw, met hete lucht een stukje opgestegen kan worden.

Naast het museum is een veld ingericht voor modelbouwvliegtuigen. Tegen een kleine vergoeding kunnen bezoekers hier proberen een eigen toestel te laten starten en landen. Menig vlieggeek zal hier zeker veel plezier aan beleven.

Tekst 4

De nieuwe film *Lachen Gieren Brullen* is nu uit! Ga hem zien in de bioscoop en beleef de leukste uurtjes van uw leven. Suis met luchtacrobaat Ron Ballon door de wolken. Maak de grappigste luchtbutelingen. Ga mee in zijn achtervolgingen en op zijn geheime missie. Maar is die opdracht wel zo geheim? Of begrijpt Ron Ballon het zelf niet helemaal? Geen zorgen, hij kan opstijgen wanneer hij wil en het leven in de lucht is anders dan hij altijd dacht te weten. Dus... een film die u niet mag missen! De film is te zien in de Nederlandse bioscopen vanaf 15 september.

Een **woordenboek** is een lijst met woorden en hun betekenis.
 In een woordenboek kun je opzoeken wat woorden betekenen.
 Een woordenboek is een naslagwerk.
 Een naslagwerk is bedoeld om dingen in op te zoeken.
 De woorden in een woordenboek staan op alfabetische volgorde.
 Voorin staan alle woorden die beginnen met een *a*.
 Achterin eindigt het woordenboek met alle woorden die met een *z* beginnen.
 In het woordenboek staan bovenaan de bladzijden meestal één of twee woorden.
 Het zijn het eerste en laatste woord van die pagina's. Zo kun je makkelijker en sneller zoeken op welke pagina jouw trefwoord zal (kunnen) staan.

toeleggen-toespreken

werd *toegelaten* op de filmacademie: ze werd er aangenomen als leerling **3** iemand iets toelaten: (in België) iemand iets mogelijk maken.
toe-leg-gen (legde toe, heeft toegelegd) **1** op iets moeten

toe-rei-kend (bijv. nw.) genoeg, voldoende ♦ een *toereikend bedrag*.
toe-re-ke-nings-vat-baar (bijv. nw.) gezegd van iemand die verantwoordelijk gesteld kan worden voor zijn of

De gebruiksaanwijzing

Voorin een woordenboek vind je meestal een gebruiksaanwijzing. Daarin wordt uitgelegd hoe je het woordenboek moet gebruiken. Als je bijvoorbeeld niet weet wat alle afkortingen betekenen, kun je dat daar opzoeken.

Trefwoorden

Je weet al dat de woorden in een woordenboek op alfabetische volgorde staan. Die woorden noemen we trefwoorden. Ze staan meestal vetgedrukt.
 Bijvoorbeeld: **geheim** (het-, -en) iets dat anderen niet mogen weten
 Of: **geheim** (bijv. nw.) gezegd van iets dat een geheim is of moet blijven

Wat kun je allemaal opzoeken in het woordenboek?

- Je kunt opzoeken hoe je een woord (volgens de nieuwe spelling) moet **schrijven**.
- Je kunt opzoeken wat een woord **betekent**.
 Soms geeft het woordenboek meerdere betekenissen. Dan worden ze genummerd. Kijk naar de zin waar het woord in staat dat je zoekt.
 Bepaal dan welke betekenis erbij past.
 Bijvoorbeeld: **cup**: **1** beker die je bij een wedstrijd kunt winnen **2** elk van de twee bolle gedeelten van een bustehouder.
- Je kunt voorbeelden vinden van **zinnetjes** waarin het trefwoord voorkomt.
 Voorbeeldzinnen komen na de betekenis, de voorbeeldzin staat vaak schuin.
 Bijvoorbeeld: **impliceren** *iets impliceren*: iets met zich meebrengen, iets inhouden. *mijn zakgeld is op; dat impliceert dat ik vanavond niet naar de film kan.*
- Je kunt de **betekenis** van **uitdrukkingen en spreekwoorden** opzoeken.
 Bijvoorbeeld: **haard** (de-, -en) **1** stookplaats; **2** een soort kachel; **3** huis, woning; **4** broeiplaats van bacteriën;
1 in het hoekje van de -; **2** een gas-: die met gas gestookt wordt; **3** zegsw. *Eigen – is goud waard*: men is nergens beter dan in zijn eigen huis.

- Je kunt vinden wat **afkortingen** betekenen.
 In sommige woordenboeken staan ze aan het begin van de letter. Voordat in een woordenboek de woorden beginnen met een *n*, worden eerst alle afkortingen die met een *n* beginnen opgesomd. Kijk maar eens of dat in jouw woordenboek ook het geval is.

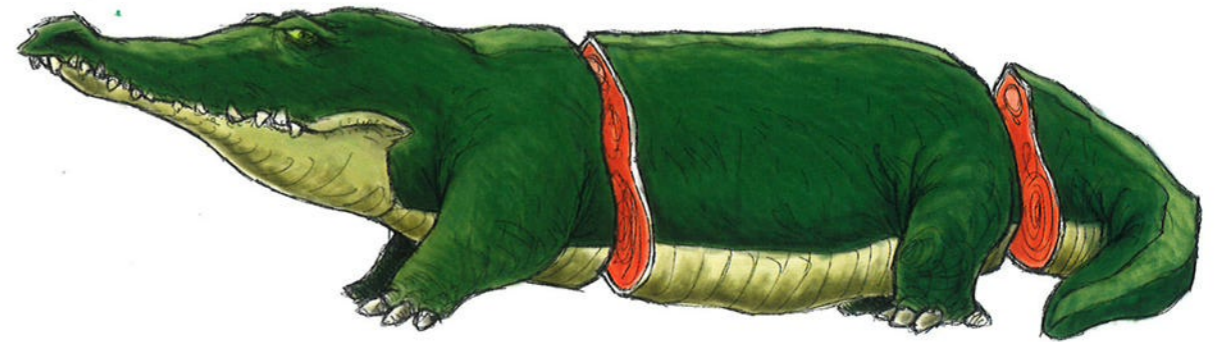
Nn

n (de ~(-m); n's) de veertiende letter van het alfabet zo'n

'**n** (lidw.) (spreektaal) een: 'n stukje kaas

N. (afkorting) noord, noorden

- Je kunt iets vinden over de **uitspraak** van een woord.
 Dat kan door een accentteken (') voor de lettergreep of een streep onder de klinker waar de klemtoon op valt in woorden met meer dan één lettergreep.
 Bijvoorbeeld: **bac'terie** of: **bacterie**
 Soms staat er ook bij uit welke taal een woord komt.

- Je kunt opzoeken hoe je een woord moet **afbreken**.
 In trefwoorden met meerdere lettergrepen staan soms puntjes op de plaatsen waar je een woord mag afbreken.
 Bijvoorbeeld: **be.drem.meld**, **ma.noeu.vre**
- Je vindt bij elk woord ook nog informatie tussen haakjes. Daar staat of het een **de-woord** of **het-woord** is en hoe het er in **meervoud** uitziet.
 Bijv.: **tak** (de - (m.);-ken). Het moet dus *de tak* zijn en het meervoud wordt *de takken*.

Informatiebronnen

Het woordenboek is een lijst met woorden en hun betekenis.

Je kunt erin opzoeken:

- Spelling: hoe schrijf je het woord.
- Betekenis: wat betekent het woord.
- Uitspraak: hoe spreek je het woord uit.
- Afbreking: waar zet je een streepje als dat nodig is.
- Voorbeeldzinnen met de verschillende betekenissen van het woord.
- Uitdrukkingen of spreekwoorden met het woord (als die er zijn).

Vaak staat er nog extra informatie voor het woord of tussen haakjes:

- Is het een de-woord of een het-woord, bijvoorbeeld: *de tak*.
- Meervoud, bijvoorbeeld *tak - takken*.

Informatiebronnen

GEbruik HIERBIJ WERKBOEK BLZ. 11

Bron 1 (opgave 2)

eze (de~(m); -s) vrouwtjesdier; **eze'lin** (de- (v); -nen) **1** grijs zoogdier dat op paard lijkt en dat vaak wordt gebruikt als lastdier: *zo koppig als een ezel* (uitdr.) heel erg koppig; *wat ben ik toch een ezel!* (uitdr.) wat dom van me; *een ezel stoot zich niet twee keer aan dezelfde steen* (sprekwoord) alleen als je nog dommer bent dan een ezel, maak je tweemaal dezelfde fout **2** standaard om een schilderij op te zetten waar je aan werkt: schildersezel

Bron 2 (opgave 5)

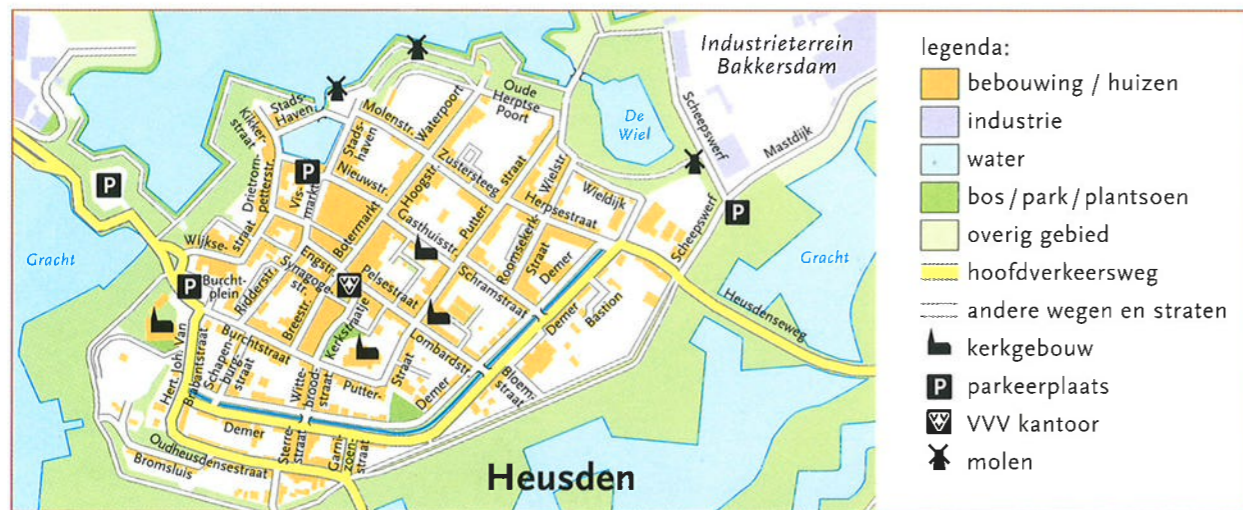
de **min-streel** (m; minstrelen) rondreizende zanger in de middeleeuwen
de **mint'** munt (bet. 3), een kruid met pepermunt-smaak
mint² [bijv nw] met een pastelgroene kleur
het **min-te-ken** [-s] teken waarmee je aangeeft dat iets ergens van afgetrokken moet worden (het teken '- ') **symbolen**
mi-nus [bijwoord] waarvan ... afgetrokken is of moet worden = min ♦ *drie minus twee is een*
mi-nus-cuul [bijv nw] heel klein, bijna niet te zien
♦ *minuscule vlekjes*
mi-nu-ti-eus [bijv nw] heel precies = nauwgezet
♦ *een minutieuze beschrijving*
de **mi-nuut** (minuten) **1** tijdsduur van 60 seconden ♦ *in drie minuten was hij klaar* **2** korte poos = ogenblik, moment ♦ *heb je een minuutje tijd?*; hij zit geen minuut stil
min-zaam [bijv nw] vriendelijk, maar een tikje uit de hoogte ♦ *we werden minzaam ontvangen*
mi-ra-cu-leus [bijv nw] wonderbaarlijk ♦ *een miraculeuze ontsnapping*
het **mi-ra-ke** [-s of -en] wonder ♦ (uitdr) *het is een mirakel!*: het is niet te geloven!
de **mir-re** lekker ruikende stof, namelijk gomhars van bepaalde bomen
de **mis'** [-sen] rooms-katholieke kerkdienst ♦ *een gezongen mis*; *de mis opdragen*: die als priester leiden
mis² [bijv nw] **1** niet raak, naast het doel ♦ *zijn schot was mis* **2** fout, verkeerd ♦ *je hebt het helemaal mis*; *het is weer mis met hem*: hij heeft weer last van iets, bijv. van een ziekte, een stemming ▼ *dat is niet mis!*: dat is erg veel, erg goed!

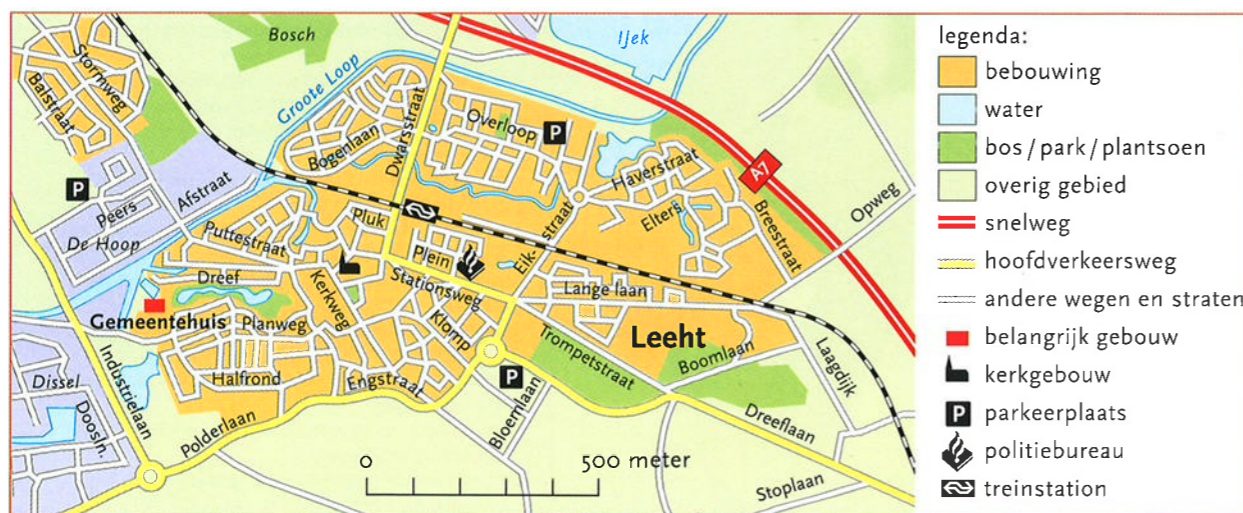
Voor het verkrijgen van informatie van een land of gebied kunnen we gebruik maken van kaarten. Er zijn diverse soorten kaarten.

Er zijn kaarten die je **de weg wijzen**. Een **plattegrond** is een tekening of kaart waarop je kunt zien hoe je ergens kunt komen, of waar alles ligt. Bij de plattegrond van een huis bijvoorbeeld zie je precies hoe alle kamers liggen. Een plattegrond helpt je met zoeken als je de omgeving niet (goed) kent. Je kunt zelf ook een plattegrond maken van je kamer of van je hele huis.

Plattegrond

Een **stadskaart** is een plattegrond van een stad of dorp. Op een stadskaart staan alle straten en wijken, industriegebieden en bijzondere gebouwen zoals de kerken en het politiebureau afgebeeld.

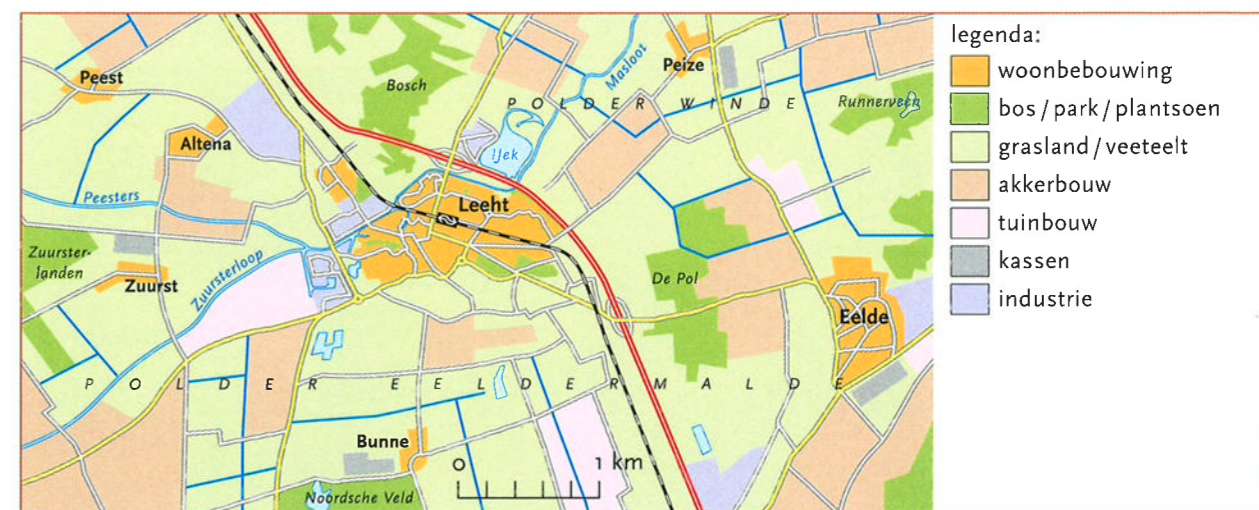
Stadskaart

Een kaart met wegen, steden en dorpen, meren, rivieren, bergen en spoorwegen noemen we een **topografische kaart**.

Topografische kaart

Er zijn ook kaarten die vooral **informatie geven**, bijvoorbeeld waarvoor de bodem van een gebied of land gebruikt wordt: de bodemgebruikkaart.

Bodemgebruikkaart

Andere kaarten geven informatie over bijvoorbeeld de bevolkingsdichtheid of het toerisme.

Wanneer we verschillende kaarten van eenzelfde gebied of land naast elkaar leggen, kunnen we ze mooi met elkaar vergelijken. We kunnen de gegevens van de ene kaart toepassen op de andere kaart van datzelfde gebied.

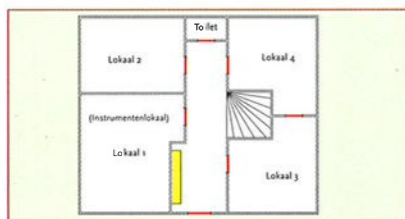

Kaarten die je de weg wijzen:

- Plattegrond:** tekening of kaart waarop je kunt zien waar alles ligt en hoe je ergens kunt komen.
- Stadskaart:** plattegrond van een stad of dorp.
- Topografische kaart:** kaart met wegen, steden, dorpen, meren, rivieren, bergen en spoorwegen.

Kaarten die je vooral informatie geven, bijvoorbeeld kaarten over:

- Bodemgebruik:** kaart die aangeeft waarvoor de bodem wordt gebruikt (veeteelt, landbouw enz.).
- Bevolkingsdichtheid:** geeft aan hoeveel mensen ergens wonen.
- Toerisme:** laat zien welke toeristencentra er zijn en waar die liggen.

Plattegrond

Stadskaart

Topografische kaart

Bodemgebruik

Bevolkingsdichtheid

Toerisme

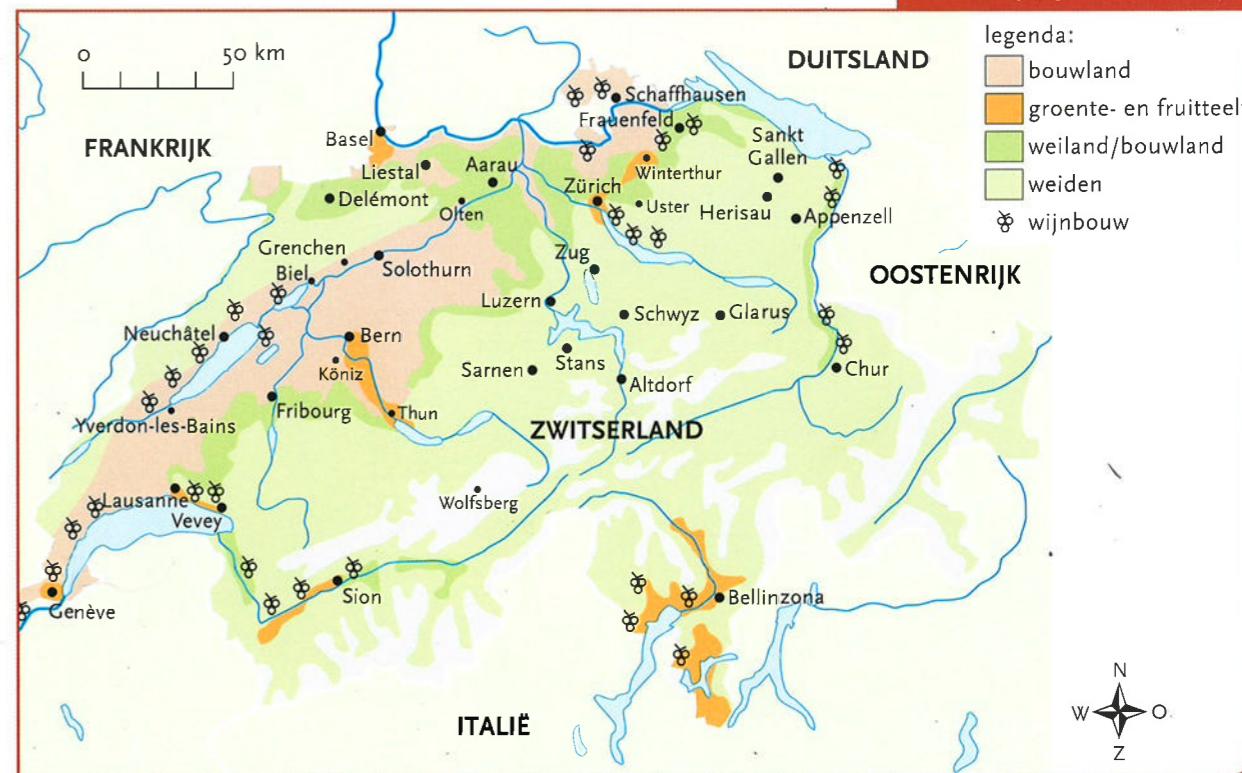

GEBRUIK HIERBIJ WERKBOEK BLZ. 12

Bron 1 (opgave 1 en 4)

Bron 2 (opgave 2, 3 en 4)

Informatie kan ook overzichtelijk gemaakt worden in een **pijlenschema** of **stroomdiagram**. Door middel van pijlen zet je delen van een stukje tekst in de goede volgorde. Elk deel wordt dan door één woord of door enkele woorden weergegeven. Zo zie je heel snel wat er in een stuk tekst staat. Je geeft **de grote lijn** van de tekst weer.

Een voorbeeld:

leeuwen → roofdieren → leven in groepen → vrouwtjes vangen prooi
→ vrouwtjes zorgen voor de jongen

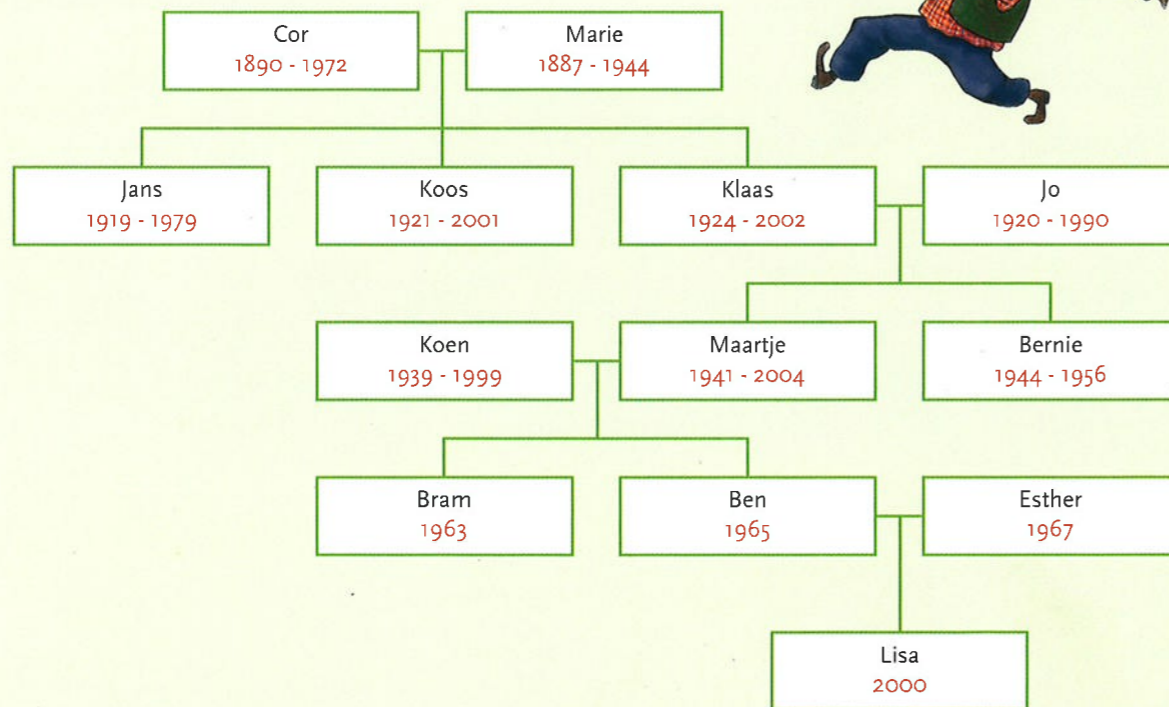
Een stroomschema kan ook stap voor stap aangeven hoe iets ontstaat, hoe je iets moet doen enz. Het voorbeeld hieronder laat zien hoe je een cd afspeelt.

cd-speler aanzetten → cd-lade uitschuiven → cd inleggen → cd-lade dichtschuiven → weergaveknop indrukken

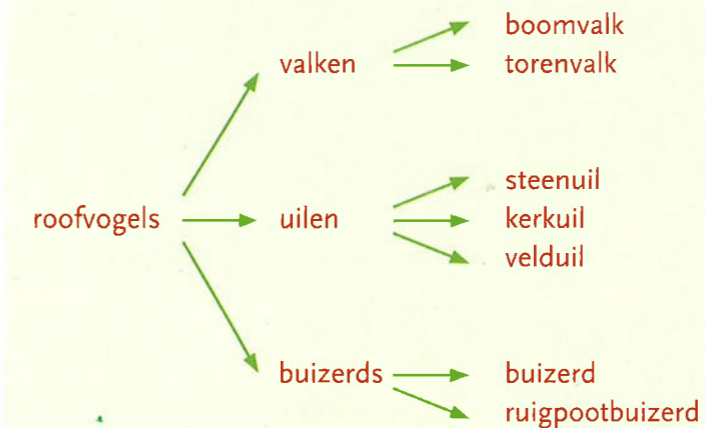
Een ander soort schema is het **boomdiagram**. Bij een boomdiagram kun je in een schema laten zien hoe dingen zijn ingedeeld.

Een voorbeeld van een boomdiagram is de stamboom.

Daarin kun je overzichtelijk laten zien wie de kinderen, de ouders, de grootouders enzovoort zijn. Hieronder zie je een deel van een stamboom van de familie de Bruin.

Een boomdiagram kan ook dwars liggen. Hieronder zie je daarvan een voorbeeld. Het is een boomdiagram over roofvogels. Hoe meer roofvogels je wilt onderverdelen, hoe meer vertakkingen je krijgt.

Zo'n boomdiagram wordt ook vaak gebruikt om iets uit te zoeken. Vooral in de biologie is dat vaak nodig. Bijvoorbeeld: je ziet een mooie paddenstoel en je wilt weten hoe hij heet. Kijk maar eens op bladzijde 41. Daar kun je zien hoe je erachter kunt komen hoe een bepaalde paddenstoel heet.

Schema's, tabellen, grafieken

Stroomdiagram of pijlschema: zet de kernwoorden van een tekst in de goede volgorde (de grote lijn). Of het geeft aan hoe iets ontstaat of hoe iets werkt.

Boomdiagram: een schema dat laat zien hoe dingen zijn ingedeeld.

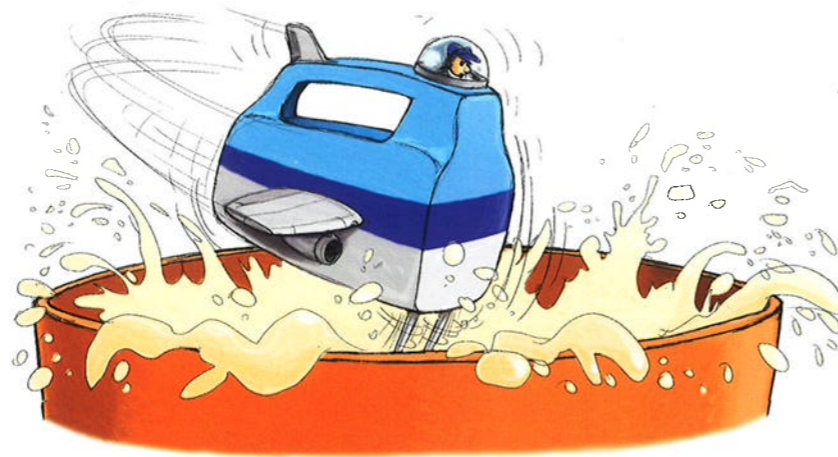
Stroomdiagram

Kernwoorden van een tekst in de goede volgorde:

oma ► visite ► taart ► uitglijden ► hoofd erin ► lachen

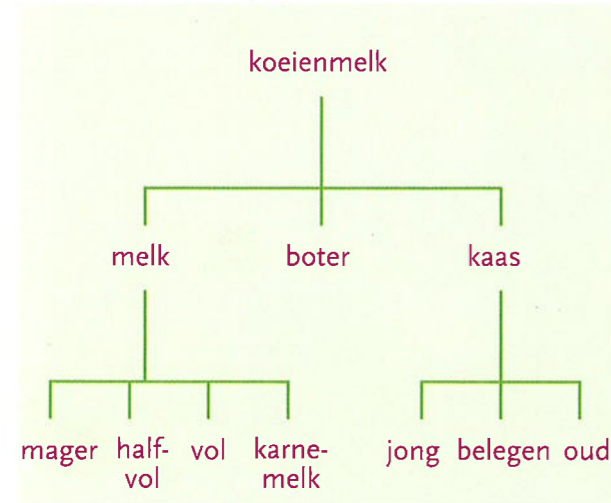
Hoe iets ontstaat of hoe iets werkt:

slagroom in kom ► suiker erbij ► kloppen ► slagroom stijf ► mixer uit

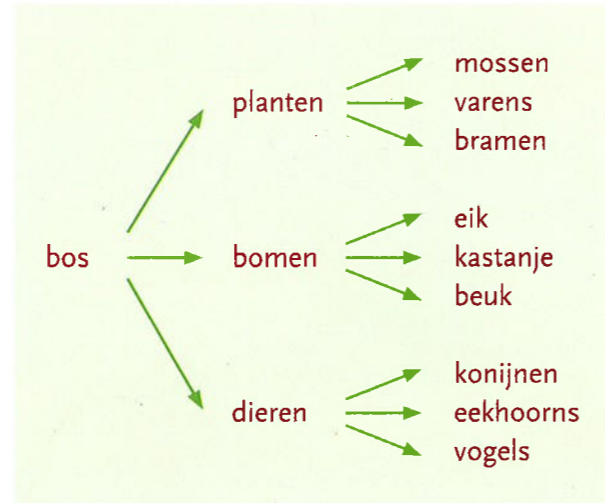

Boomdiagram

Verticaal (in de lengte):

Horizontaal (in de breedte):

Schema's, tabellen, grafieken

GEBRUIK HIERBIJ WERKBOEK BLZ. 13

Bron 1 (opgave 2)

